

Adriana Frączek

Polonia w Szwecji : stymulatory migracyjno-polonijne w funkcjonowaniu polsko-szwedzkich małżeństw mieszanych

Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość 9, 349-381

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Adriana Frączek*

Polonia w Szwecji

(skrót dysertacji pt. *Stymulatory migracyjno-polonijne w funkcjonowaniu polsko-szwedzkich małżeństw mieszanych*)

Wstęp

Wśród współczesnych tendencji i procesów życia społeczno-politycznego zwracają uwagę przemieszczenia ludnościowe. Powszechnie uznaje się migrację za zjawisko cywilizacyjne, tj. kształtujące nowy system wartości, w którym akceptuje się nadrzędność praw człowieka wobec ustawodawstwa państwowego, poczucie przynależności do społeczności globalnej, tolerancję wobec różnych systemów społeczno-politycznych, różnych kultur i subkultur, w których ujawnia się wzrost aspiracji społecznych, przedsiębiorczość, której celem jest wzrost dobrobytu, zorientowanie na szybkie tempo postępu naukowo-technicznego, podnoszące poziom edukacji itp. Zauważa się przy tym funkcjonowanie mitów i stereotypów, stanowiących zarówno bariery, jak i możliwości życia migracyjnego. Osadzone są one nierzadko w tradycji, której mechanizmy są dziedziczone z pokolenia na pokolenie, np. wskazuje się, że migracja jest sferą swoiście rezerwowaną dla mężczyzn.

W życiu migracyjnym wysoko plasują się Polacy. Szacuje się, że są oni czwartą co do wielkości grupą narodowościową zamieszkującą poza granicami własnego kraju, po Chińczykach, Niemcach i Włochach. Różne względy powodują podejmowanie decyzji o życiu diasporalnym, najbardziej zaznaczają się jednak przyczyny ekonomiczne, chęć poprawy warunków materialno-bytowych. Na emigrację udają się zwykle ludzie młodzi. W ostatnich latach opuszczały Polskę przede wszystkim osoby niemogące znaleźć zatrudnienia. Jednym z krajów, do których chętnie udają się Polacy od czasów II wojny światowej, jest Szwecja. Decyduje o tym jej specyfika imigracyjna, zorientowana na

* Dr Adriana Frączek, Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna.

kształtowanie ładu wielokulturowości, podobnego do modelu amerykańskiego. Wśród polskich imigrantów wyraźnie zaznacza się tam od lat 60. obecność kobiet. Udają się do tego kraju w celu wstąpienia w związek małżeński; szacuje się, że ponad 20 tys. Polek zostało poślubionych przez Szwedów. Wśród nich dominującą grupę stanowią drobni przedsiębiorcy i rolnicy.

W 1976 r. Polki utworzyły organizację pod nazwą Polsko-Szwedzkie Stowarzyszenie Kobiet; w 1983 r. zmieniono jej nazwę na Stowarzyszenie Polek w Szwecji.

Polki w Szwecji, mimo okazywanej im przychylności zarówno ze strony Szwedów, jak sprzyjającej polityki imigracyjnej i zadomowienia się w tym kraju, nie są w stanie całkowicie złamać barier osiedleńczych, konsekwencją czego są rozwody. Polki po rozpadzie małżeństwa, nie opuszczając tego kraju, również nie wykazują zainteresowania asymilacją (pełnym wtopieniem się w rzeczywistość szwedzką).

Celem niniejszej rozprawy jest próba ukazania zjawiska tworzenia się i funkcjonowania rodzin polsko-szwedzkich, jego uwarunkowań kulturowych w kontekście tożsamości narodowej oraz dziedzictwa rozwoju kontaktów polsko-szwedzkich.

Hipotezą badawczą postawioną w rozprawie jest twierdzenie, że migracja ludności jest zjawiskiem cywilizacyjnym, a zawieranie małżeństw mieszanych pod względem etnicznym jest jego prawidłowością; przy czym instytucja polsko-szwedzkich małżeństw mieszanych ujawnia, że jej funkcjonowanie jest silnie zdeterminowane tożsamością kulturową (a w tym zwłaszcza tradycją) obu stron oraz urzeczywistnieniem polityki społecznej przez państwo i różne organizacje polityczne; zauważa się, że im wyższy staje się poziom rozwoju cywilizacyjnego państw i narodów, wyrażający się, m.in. w otwartości na znaki edukacyjne, poszanowanie praw człowieka i obywatela, tolerancję wobec różnych systemów wartości i akceptację różnorodności kultur, subkultur, partycypatywność jednostki, humanizację stosunków społecznych, tym trwalszą instytucją stają się małżeństwa mieszane pod względem etnicznym i podlegają procesom tzw. asymilacji amalgamacyjnej.

W celu rozwiązania hipotezy postawiono następujące pytania poznawcze:

1. W czym wyraża się istota społeczno-polityczna instytucji małżeństw mieszanych pod względem etnicznym?
2. Jakie są główne przyczyny zawierania mieszanych małżeństw polsko-szwedzkich?
3. W jakim stopniu tożsamość kulturowa Szwecji jest jednocześnie barierą i szansą w funkcjonowaniu polsko-szwedzkich małżeństw mieszanych?

4. Jaki wpływ wywiera dziedzictwo i tradycja rozwoju kontaktów polsko-szwedzkich na zawieranie i funkcjonowanie małżeństw mieszanych między przedstawicielami obu stron?
5. Jaki wpływ ma szwedzka polityka prorodzinna na zawieranie polsko-szwedzkich małżeństw mieszanych?
6. Jakie wartości i postawy pielęgnowane w życiu emigracyjnym przez Polki ułatwiają oraz utrudniają ich proces adaptacyjny i integracyjny w kraju osiedlenia?
7. Jakie wzory kulturowe i wartości chętnie przyjmują Polki w mieszanym życiu małżeńskim w Szwecji?
8. Jakie ujawniają się wzajemne uprzedzenia między małżeństwami mieszanymi a ich społecznym otoczeniem polsko-szwedzkim?
9. Jakie miejsce w życiu polonijnym Szwecji zajmuje tzw. emigracja matrymonialna?
10. Jakie są tendencje przemian (prognozy) w płaszczyźnie zawierania i funkcjonowania polsko-szwedzkich małżeństw mieszanych?

W rozpoznawaniu problemu posłużono się metodami charakterystycznymi dla badań i studiów w zakresie nauki o polityce. Ważna była metoda systemowa. Obraz życia polonijnego w Szwecji rozpatrywano jako system (całość struktury), w którym różnorodne elementy są ze sobą powiązane, oddziałują na siebie, pozostają w wielorakich sprzężeniach. Wśród elementów tych szczególnie wymiar nadano takim kategoriom, jak podmioty stosunków międzynarodowych, migracja ludności, Polonia, mieszane małżeństwa etniczne, Polki, polityka emigracyjna, mity i stereotypy narodowe i etniczne, dziedzictwo kulturowe, postęp cywilizacyjny, świadomość społeczna i polityczna. Elementy te rozpatrzono zarówno jako wewnętrzne segmenty rzeczywistości oraz jako całą strukturę, tj. instytucję polsko-szwedzkich małżeństw mieszanych.

Odwołując się do metodologicznego wymogu historyzmu, umiejscowiono zjawisko tworzenia się mieszanych małżeństw etnicznych w Szwecji w procesie rozwoju społeczno-politycznego, który jest obiektywną prawidłowością przemian cywilizacyjnych i pozostaje w oddziaływaniu globalnych przemian demograficznych.

Objaśniając badane zjawisko, odwołano się do funkcji deskryptywnej badań, czyli udzielono odpowiedzi na pytanie: jak było i jak jest obecnie, oraz funkcji eksplanacyjnej, tj. podjęto próbę wyjaśnienia, dlaczego zaistniały badane zjawiska i procesy międzynarodowe. Wyjaśniono, w czym wyraża się istota badanego zjawiska, przy tym określono uwarunkowania, czynniki, których skutkiem jest badana rzeczywistość.

W poznaniu problemu istotne było konfrontowanie ustaleń naukowych z obserwacją własną, prowadzoną podczas wielokrotnych pobytów w Szwecji, a zatem zastosowano metodę empiryczną.

Podstawową techniką badawczą w procedurze badawczej była analiza materiałów źródłowych oraz literatury przedmiotu, dotyczącej tożsamości kulturowej Szwecji oraz zjawisk i procesów dotyczących zawierania i funkcjonowania mieszanych małżeństw polsko-szwedzkich.

Charakteryzując bariery i możliwości polonijnego życia adaptacyjnego i integracyjnego w Szwecji, posłużono się przede wszystkim materiałami i opracowaniami opublikowanymi w języku polskim. Wykorzystano faktografię zawartą w opracowaniach monograficznych, przewodnikach i leksykonach. Największą wartość poznawczą przedstawiają spośród nich: 1. Ingvara Anderssona *Dzieje Szwecji* (Warszawa 1967), 2. Mieczysława Kowalika *Sztokholmskie ABC* (Warszawa 1968), 3. Tadeusza Cieślaka *Szwecja. Z dziejów XIX i XX wieku* (Poznań 1969), 4. Jerzego Szewczyka *Szwecja* (Warszawa 1969), 5. Armina Tuulsa *Skandynawia romańska* (Warszawa 1970), 6. Sylwestra Zawadzkiego „*Państwo dobrobytu*”. *Doktryna i praktyka* (Warszawa 1970), 7. Antoniego Makacia *Integracje krajów skandynawskich i ich stosunki gospodarcze w Europie* (Warszawa 1971), 8. Witolda Nowickiego *Szwedzi. Polityka. Obyczaje* (Warszawa 1971), 9. Adama Kerstena *Historia Szwecji* (Warszawa 1973), 10. *Współczesna Skandynawia* pod red. Ludwika Szumnej (Warszawa 1974), 11. Krystyny Dąbrowskiej *Współpraca gospodarcza Szwecji z krajami socjalistycznymi po II wojnie światowej* (Warszawa 1976), 12. Mariana Grzybowskiego *Współczesny parlamentaryzm skandynawski* (Kraków – Warszawa 1988), 13. Tegoż *Systemy polityczne współczesnej Skandynawii* (Warszawa 1989), 14. *Szwecja. Kraj i ludzie. Informacja dla imigrantów* (Värnamo 1989), 15. Zenona Ciesielskiego *Historia literatury szwedzkiej* (Wrocław 1990), 16. *Szwecja. Prezentacja* (Stockholm 1996), 17. Mattiego Klinge *Bałtycki świat* (Helsinki 1998), 18. Mariana Grzybowskiego *Systemy konstytucyjne państw skandynawskich* (Warszawa 1998), 19. *Szwedzkie obyczaje świąteczne* (Stockholm 1998), 20. *Szwecja i Szwedzi* (Stockholm 1999).

Dość bogata jest literatura przedmiotu, a w tym zwłaszcza powstała na bazie specjalistycznych badań naukowych, ukazująca różne aspekty powiązań historycznych polsko-szwedzkich. Za szczególnie istotne opracowania w aspekcie prezentowanego w dysertacji problemu należy uznać: 1. Władysława Konopczyńskiego *Polska a Szwecja od pokoju oliwskiego do upadku Rzeczypospolitej. 1660–1795* (Warszawa 1924), 2. Czesława Pilichowskiego *Z dziejów szwedzkich zaborów bibliotek i archiwaliów polskich w XVII i XVIII w.* (Gdańsk 1960), 3. Zenona Ciesielskiego *Zbliżenia skandynawsko-polskie* (Gdańsk 1972), 4. Jó-

zefa Wiejacza *Polska i Skandynawia* (Gdańsk 1972), 5. Tadeusza Cieślaka *Polska i Skandynawia w XIX i XX wieku* (Warszawa 1973), 6. Zenona Ciesielskiego *Skandynawia w oczach Polaków* (Gdańsk 1974), 7. Jerzego Tomaszewicza *Polska – Szwecja. Gospodarcze stosunki ekonomiczne* (Warszawa 1974), 8. Kazimierza Śląskiego *Tysiąclecie polsko-skandynawskich stosunków kulturalnych* (Gdańsk 1977), 9. Jana Dorniaka *Stosunki polsko-szwedzkie w latach 1944–1974* (Słupsk 1978), 10. Jana Szymańskiego *Stosunki gospodarcze Polski ze Szwecją w latach 1919–1939* (Gdańsk 1978), 11. *Polacy w Szwecji po II wojnie światowej. Kongres Polaków w Szwecji* (Stockholm 1992), 12. *Polacy w Szwecji. Słownik biograficzny emigracji polskiej w Szwecji* pod red. Tadeusza Nowakowskiego (Stockholm 1992), 13. Andrzeja Nilsa Uggli *Polacy na południu Szwecji* (Stockholm 1993), 14. Tegoż *Przyjazdy Polaków do Szwecji w latach II wojny światowej* (Stockholm 1993), 15. Mariana Walczaka *Polska emigracja zarobkowa i polityczna w Szwecji w XIX i XX wieku* (Jarocin 1993), 16. Elżbiety Michalik *Organizacje polskie w Szwecji w świetle polityki imigracyjnej państwa szwedzkiego (1945–1992)* (Lublin 1995), 17. Andrzeja Nilsa Uggli *Polacy w Szwecji w latach II wojny światowej* (Gdańsk 1996), 18. Haliny Vigerson *Polska mniejszość narodowa w Szwecji* (Stockholm 1996), 19. *Polacy w Skandynawii* pod red. Edwarda Olszewskiego (Lublin 1997), 20. *Szwecja – Polska. Lata rywalizacji i przyjaźni* (Stockholm 1999).

Wśród tych opracowań wyjątkową wartość ma publikacja *Polacy w Skandynawii* pod red. Edwarda Olszewskiego, będąca pokłosiem konferencji międzynarodowej, zorganizowanej w dn. 6–8 listopada 1996 r. w Lublinie. Zaprezentowano tam najnowsze ustalenia badawcze dotyczące Polonii szwedzkiej. Autorzy wskazali na nowe zjawiska społeczno-polityczne w życiu polonijnym. Wśród nich ważne miejsce zajęła prezentacja wyników badań prowadzonych przez Andrzeja Chodubskiego, Grzegorza Janusza, Elżbietę Later-Chodyłową, Zenona Ciesielskiego, Elżbietę Michalik, Jarosława Ocha, Edwarda Olszewskiego, Andrzeja Nilsa Ugglę, Halinę Vigerson.

Istotną wartość w poznaniu problemu mają opracowania syntezujące, charakteryzujące Polonię szwedzką, zawarte m.in. w pracach: *Polacy w świecie, Polonia jako zjawisko społeczno-polityczne* pod red. Albina Koprukowniaka i Władysława Kucharskiego (Lublin 1986); *Polonia w Europie* pod red. Barbary Szydłowskiej-Cegłowej (Poznań 1992); *Przemiany społeczne, kwestie narodowościowe i polonijne* pod red. Andrzeja Chodubskiego (Toruń 1995); *Polska diaspora* pod red. Adama Walaszka (Kraków 2001).

Charakteryzując instytucję rodzin mieszanych, odwołano się do literatury przedmiotu, naświetlającej problem z różnych ujęć poznawczych, a zwłaszcza politologicznego, socjologicznego i cywilizacyjnego. Wykorzystano zarówno

opracowania polskie, jak i zachodnioeuropejskie, a w tym amerykańskie. Z opracowań polskich na uwagę w rozpoznawaniu problemu zasługują: 1. Franciszka Adamskiego, *Modele małżeństwa i rodziny a kultura masowa* (Warszawa 1979), 2. Zbigniewa Tyszki, *Metodologiczne problemy badań nad rodziną* (Poznań 1980), 3. *Spoleczne konsekwencje integracji i dezintegracji rodziny*, pod red. Marii Ziemskiej (Warszawa 1986), 4. *Rodzina w świetle prawa i polityki społecznej*, pod red. Tadeusza Smyczyńskiego (Poznań 1990), 5. Zbigniewa Tyszki, *Rodziny polskie u progu lat dziewięćdziesiątych* (Poznań 1991), 6. *Konflikty społeczne w procesie transformacji systemowej*, pod red. Krzysztofa Piątka (Toruń 1996), 7. Urszuli Świętochowskiej, Joanny Leskiej-Ślęzak, *Przemiany cywilizacji współczesnej* (Toruń 1996), 8. *Spoleczeństwo w procesie przemian*, pod red. Ryszarda Dyoniziaka i in. (Kraków – Szczecin – Zielona Góra 1997), 9. *Patologie struktur edukacyjnych*, pod red. Waldemara Nowaka (Bydgoszcz 1999), 10. *Polacy wśród Europejczyków. Wartości społeczeństwa polskiego na tle krajów europejskich*, pod red. Aleksandry Jasińskiej-Kani, Mirosławy Marody (Warszawa 2002).

Z punktu widzenia poznania mieszanych małżeństw polsko-szwedzkich istotną wartość, zwłaszcza inspirującą do pogłębienia studiów, mają spostrzeżenia, uwagi i wnioski zawarte w czasopiśmiennictwie w formie artykułów, m.in.: 1. Jana Gruszczyńskiego *Proces adaptacji Polaków w Szwecji* („Kultura i Społeczeństwo” 1973, nr 3), 2. Zbigniewa Zelmera *Płaszczyzny konfliktów w rodzinie* („Problemy Rodziny” 1979, nr 1), 3. Stefana Nowakowskiego *Miejsko-przemysłowe społeczeństwo Szwecji* („Kultura i Społeczeństwo” 1980, nr 4), 4. Pawła Stefaniuka *Szwecja: kompromis – konsensus* („Studia Nauk Politycznych” 1984, nr 4), 5. Barbary Kołaczek *Praca i macierzyństwo* („Polityka Społeczna” 1993, nr 2), 6. Tomasza Walata *Mama tatą. Skandynawski spór: na co pozwolić małżonkom tej samej płci* („Polityka” 2001, nr 33). Ważnym źródłem danych faktologicznych i interpretacyjnych wykorzystanych w rozprawie były artykuły opublikowane w czasopiśmiennictwie naukowym, polonijnym, prasie oraz różnych wydawnictwach efemerycznych.

Hipotezę i pytania badawcze postawione w niniejszej rozprawie rozwiązano w wykładzie zawartym w czterech rozdziałach. W pierwszym z nich podjęto próbę określenia głównych elementów tworzących tożsamość kulturową Szwecji, a będących jednocześnie barierami, jak i możliwościami w relacji celów, aspiracji i dążeń Polaków osiedlających się w tym kraju. Poddano analizie podstawowe kwestie tożsamości kulturowej Szwecji istotne dla procesu adaptacyjnego i integracyjnego, czyli warunki geograficzno-przyrodnicze, rzeczywistość demograficzną, uwarunkowania historyczne i kulturowe.

W rozprawie wskazuje się, że ze względu na warunki klimatyczne, podobne do panujących w Polsce, najatrakcyjniejsze dla Polaków są południowe regiony Szwecji – Blekinge i Skania. Niezbyt duża odległość między Polską i Szwecją często decyduje o zmianie miejsca zamieszkania, a także podejmowaniu pracy i nawiązywaniu różnych kontaktów, a w tym zwłaszcza gospodarczych. Polacy, decydując na osiedlenie się w Szwecji, zwracają uwagę na to, że Szwedzi jako całość są społecznością liberalną zarówno pod względem światopoglądowym, jak i religijnym oraz, że zwracają na siebie uwagę w sferze zawodowej jako fachowcy, wykwalifikowani specjaliści. Szwedzi są godnymi poszanowania partnerami do współpracy, gdyż cenią sobie punktualność, obowiązkowość i sumienność.

Tożsamość kulturowa Szwecji stanowi istotną barierę dla osiedlających się w tym kraju Polaków. Rozpoznając tożsamość kulturową Szwecji w kontekście barier oraz możliwości imigracyjnych i adaptacyjno-integracyjnych mieszkających tam Polaków zauważa się, że:

1. Położenie geograficzne i warunki przyrodnicze Szwecji w umiarkowanym stopniu zachęcają zarówno do migracji, jak i osiedlania się w tym kraju. Zwraca się uwagę, że Bałtyk jest silną granicą oddzielającą oba kraje; w recepcji społecznej ujawnia się dychotomia, z jednej strony jest to kraj blisko położony od Polski, bo zaledwie kilka godzin trwa do niego podróż przez morze, z drugiej zaś jawi się jako „świat zza morza”, kraniec kontynentu europejskiego.
2. Klimat, łagodniejszy niż mogłoby się wydawać z położenia geograficznego kraju, sprzyja osiedlaniu się imigrantów polskich, aczkolwiek długo trwające zimy, intensywne opady (śniegu i deszczu), krótko trwające pory dniowe, będące konsekwencją przebiegającego przez kraj koła podbiegunowego, a tym samym małe nasłonecznienie, również są siłą odpychającą od osiedlania się tam na stałe.
3. Świat flory i fauny, poza okazami charakterystycznymi dla tego regionu świata, takimi jak tundra górską czy renifery i lemingi, jest podobny do jego stanu w Polsce i jest siłą przyciągającą imigrantów polskich. Zwraca się uwagę na duże obszary leśne, zajmujące bowiem ok. 63% powierzchni kraju; w potocznej recepcji uznaje się je za ważnego jako gałąź gospodarki „żywiciela” ekonomicznego społeczeństwa i z nim Polacy nierzadko wiążą tam sferę życia zawodowego; Polki chętnie wychodzą za mąż za pracowników gospodarki leśnej.
4. Wielkie zmiany zachodzą w strukturze demograficznej. Szwecja z kraju homogenicznego pod względem narodowościowym staje się rzeczywistością wieloetniczną. Przy tym czytelne są odmienności mentalnościowe

Szwedów, osadzone w tradycji, gdzie wyraźne jest pole sfery osobistej. W krótkim horyzoncie czasowym ład ten jest akceptowany przez Polaków, zaś w dłuższym horyzoncie czasowym odczytywany jest jako istotna bariera osiedleńcza niepozwalająca na pełną integrację w rzeczywistości kulturowej Szwecji.

5. Wobec niskiego przyrostu naturalnego kraj staje się otwarty na przyjmowanie imigrantów; rzeczywistość ta sprzyja podejmowaniu decyzji przez Polaków o emigracji i osiedlaniu się tam. Dodatkowymi okolicznościami sprzyjającymi tendencji jest przewaga ilościowa kobiet nad mężczyznami oraz wysoka średnia długość życia, tj. 79 lat dla mężczyzn i 81,5 roku dla kobiet.
6. Powierzchnowa jest wiedza Polaków o Szwedach. Jej źródłem są przede wszystkim „przypadkowi” informatorzy, np. znajomi osób tam zamieszkujących. Obumiera negatywny stereotyp funkcjonujący do początku XX w., ukształtowany pod wpływem wojen szwedzko-polskich w XVII–XVIII w. Obecnie zwykle postrzega się Szwedów jako przedstawicieli kręgu cywilizacji zachodnioeuropejskiej, ceniących sobie ład i bezpieczeństwo, dostatek socjalno-bytowy, solidność, uczciwość, tolerancję dla odmienności.
7. Dzieje Szwecji odczytuje się w kontekście cywilizacyjnej odrębności skandynawskiej, ukierunkowanej na pomnażanie siły ekonomicznej, pozycji politycznej w Europie. Wikingowie dawali świadectwo odwagi, przedsiębiorczości, zorganizowania; polityka ekspansjonistyczna władców panujących w XVII i XVIII w. – dominacji w regionie Morza Bałtyckiego. W warunkach obumierania negatywnego stereotypu Szweda w Polsce również wojny szwedzko-polskie i ich następstwa z potocznej świadomości Polaków wypierają ogniwa stosunków przyjaźni, porozumienia, współpracy, a w tym, m.in. królewskie małżeństwa (np. Sygridy Świętosławy, córki Mieszka I z Erykiem, Katarzyny Jagiellonki, córki Zygmunta Starego z Janem Wazą), udzielanie azylu politycznego w czasie ruchów reformacyjnych, walk politycznych, wojen, a zwłaszcza w czasie i po II wojnie światowej w obliczu walki ideologiczno-ustrojowej.
8. Dzieje najnowsze Szwecji, a w tym kształtujący się ład ustrojowy i polityczny, rozwój gospodarczy i społeczno-kulturowy są rzeczywistością zachęcającą Polaków do emigracji i osiedlania się w tym kraju. W recepcji społecznej tak polskiej, jak europejskiej Szwecja jawi się jako państwo dobrobytu.
9. Plasowanie się Szwecji wśród najwyższej rozwiniętych pod względem gospodarczym krajów, co uwidacznia się m.in. w stałym wzroście zatrudnienia w usługach oraz rosnącym udziale tego sektora w tworzeniu PKB (wartość PKB w 1998 r. wynosiła 175 mln USD; PKB na jednego mieszkańca wyno-

- siła 25 620 USD), zachęca imigrantów polskich do osiedlania się w tym kraju. Uwzględniane są przy tym bariery wynikające z poziomu rozwoju informatyki, komunikacji, technologii. Młode pokolenie emigrantów, zwłaszcza starannie wykształconych, skłania się do pokonywania barier i przyjmuje je w kategoriach doskonalenia się cywilizacyjnego.
10. Wobec tworzenia się struktur Unii Europejskiej, Szwecja po referendum powszechnym z 1994 r. przystąpiła do nich w 1995 r. i włączyła się w urzeczywistnianie idei integracji europejskiej. Rzeczywistość ta ujawnia nowe możliwości dla Polaków zainteresowanych integracją europejską, a przede wszystkim urzeczywistnieniem wartości ogólnoeuropejskich, m.in. uznających nadrzędność praw człowieka wobec ustawodawstwa państwowego, migrację ludności, odejście od państwa represyjnego, tolerancję wobec różnych systemów wartości, kultur i subkultur.
 11. Szwedzi charakteryzują się dużą odmiennością kultury, co wyraża się zwłaszcza w sferze myślenia i tradycji. Objaśnia się rzeczywistość tę w dużej mierze jej historią i geografiją; Szwecja była oddzielona od Europy; religią był surowy protestantyzm. Cechą znamionną w kulturze politycznej jest zaufanie Szwedów do państwa i urzędu. Ujawnia się silne przywiązanie do tradycji w sferze postaw, zachowań, obrzędowości sięgającej niekiedy nawet czasów przedpaństwowych. Odmienność kultury szwedzkiej jest istotną barierą dla polskich imigrantów, niemniej powszechnie akceptują ich tzw. biegunowe przeciwieństwo mentalności i w ogólnej recepcji wyrażają dużą sympatię dla wspólnoty narodowej szwedzkiej.
 12. Osiągnięcia naukowe, kulturowe i artystyczne Szwedów są ważną zachętą dla Polaków do ich poznawania oraz twórczego zgłębiania. Dlatego też wielu przedstawicieli społeczeństwa polskiego, a w tym zwłaszcza polskich Żydów, związało się na stałe ze szwedzkimi instytucjami naukowymi, artystycznymi i kulturalnymi, zdobywając duży szacunek i uznanie. Wśród nich zwykło się wymieniać nazwisko, m.in. Adama Heymowskiego (1926–1995) – znanego heraldyka, socjologa, osobistego bibliotekarza króla Karola XVI Gustawa i Czesława Słanię (ur. 1921) – artystę grafika i rytmownika, autora ponad tysiąca znaczków pocztowych.

Generalny ogląd tożsamości kulturowej Szwecji z punktu widzenia barier i możliwości kształtowania życia polonijnego, a w tym w warunkach istnienia instytucji polsko-szwedzkich małżeństw mieszanych pozwala postawić tezę, że najistotniejszym czynnikiem, zarówno przełamującym bariery, jak i otwierającym wciąż nowe możliwości, staje się globalizacja i synkretyzm cywilizacji, a wraz z nimi ujawnia się konieczność wspólnego rozwiązywania problemów,

m.in. w ramach regionalnej integracji świata, gdzie istotna jest współpraca i współdziałanie między Polską i Szwecją.

W rozdziale drugim dysertacji zaprezentowano dziedzictwo, a w tym główne ogniwa rozwoju kontaktów polsko-szwedzkich, od średniowiecza do początku XXI w. Mimo dużego zorientowania w rozwoju stosunków szwedzko-polskich na kształtowanie ogniów teraźniejszości i przyszłości z wyzwaniami współczesnych przemian cywilizacyjnych, zauważa się często odwoływanie do dziedzictwa i tradycji tożsamości kulturowej obu krajów oraz do korzeni stosunków między nimi. W dziedzictwie tym najważniejsze ogniwa zawierają się w:

1. Związkach dynastycznych, zawieranych między panującymi. Zapoczątkował je książę Mieszko I, wydając córkę Świętosławę za władcę szwedzkiego Eryka, Bolesław Krzywousty wydał również córkę Ryksę za władcę szwedzkiego Sverкера I, Zygmunt Stary córkę Katarzynę Jagiellonkę za Jana Wazę. Wraz z królewnami udawały się do Szwecji ich dwory, składające się z ludzi kultury i sztuki oraz rzemieślnicy.
2. Władzy najwyższej w państwie sprawowanej przez wspólnego króla. Był nim Zygmunt III Waza, w 1587 r. został królem Polski, a w 1593 także Szwecji. W otoczeniu króla w Krakowie był dwór składający się z ok. 100 Szwedów.
3. Udzielaniu schronienia uchodźcom, wśród których były mniszki brygidki, które osiedliły się w Gdańsku i w Lublinie, hierarchowie katolicycy w czasie reformacji, m.in. biskup Linköpingu Hans Brask, zaufany doradca króla, biskup Skanii Magnus Haraldsson, arcybiskupi Uppsali Johannes i Olaus Magnus, po detronizacji w 1559 r. Zygmunta III jego świeccy i duchowni współpracownicy, w tym przedstawiciele czołowych rodów szwedzkich. Również Polacy szukali schronienia w Szwecji przed prześladowaniami religijnymi i politycznymi. Wśród nich byli m.in. późniejsi zarządcy zamku Gripsholm-Eric Gustav Sturnegk i jego syn Gustav Albert Sturnegk, czy w latach 1711–1714 król Stanisław Leszczyński z dworem liczącym ok. 130 osób.
4. Wojnach powodowanych ekspansją Szwecji dążącej do urzeczywistnienia idei: *dominium maris Baltici*. Rozpoczęło je w 1660 r. wkroczenie armii szwedzkiej liczącej ponad 14 tys. osób do Inflant. Zwycięskie bitwy stoczyły z nimi Polacy, m.in. pod Kircholmem (27 września 1605 r.) oraz pod Oliwą (28 listopada 1627 r.), Trzcianą (27 czerwca 1629 r.). Pierwszy etap wojen zakończył rozejm zawarty między stronami 26 września 1629 r. w Starym Targu i przedłużony 12 września 1635 r. w Sztumie. 25 lipca 1655 r. wojnę wznowiono. Na ziemi polskie wkroczyły wojska szwedzkie o sile ok. 40 tys. żołnierzy. Krwawe walki trwały do 3 maja 1660 r., tj. do zawarcia pokoju

w Oliwie. Polska utraciła na rzecz Szwecji dużą część Inflant, poniosła ogromne straty ludnościowe, materialne, kulturalne. Trzeci etap wojen związany był z urzeczywistnieniem przez cara Rosji Piotra I idei złamania potęgi Szwecji na Bałtyku; władca Polski planował przy tym odzyskać Inflanty. Przeciwko Szwecji wystąpiły w ramach koalicji Rosja, Polska i Dania; rozpoczęta w 1700 r. wojna była nazwana północną. Teatr wojny trwał na ziemiach polskich; polskie siły polityczne (szlachta) podzieliły się na zdecydowanych przeciwników i zwolenników polityki szwedzkiej. 18 listopada 1705 r. Stanisław Leszczyński zawarł z Karolem XII przymierze polsko-szwedzkie. Wojna zakończyła się w 1721 r. zawarciem pokoju. Szwecja utraciła Inflanty (nie uzyskała ich Polska, bowiem zajęła je Rosja) oraz pozycję mocarstwową nad Bałtykiem. Wojny te wyraźnie osłabiły też pozycję polityczną Polski w Europie, zapoczątkowały rozkład ładu wewnątrzpaństwowego.

5. Osadnictwie Polaków w Szwecji, zapoczątkowującym kształtowanie się tam życia polonijnego, i Szwedów w Polsce. Od czasów średniowiecznych wraz z uchodźcami przybywały na ziemie polskie jednostki i grupy osób, które pozostawały na stałe; zwykle ulegały one procesowi polonizacji. Wśród pierwszych osadników byli kupcy, którzy osiedlili się w ośrodkach nadmorskich, m.in. w Gdańsku, Pucku. Najszerszy zasięg osadnictwo szwedzkie miało w czasie wojen w XVII i XVIII w.; na obszarze całej Polski powstały osady szwedzkie, nierzadko nazywane mianem Szwedy. Charakterystyczne było zawieranie związków małżeńskich przez żołnierzy szwedzkich z Polkami; żołnierze ci nierzadko pozostawali w Polsce na stałe. W ślad za nimi przybywali dalsi i bliżsi ich krewni. W podobnych warunkach odbywało się osadnictwo Polaków w Szwecji; początkowo miało ono charakter ekonomiczny, później wyznaniowy (do Szwecji przenosili się polscy luteranie), w XVII–XVIII w. – matrymonialny (liczni szwedzcy żołnierze wracali do kraju z polskimi żonami, a za nimi podążali ich krewni i znajomi). W XIX i XX w. osadnictwo było następstwem zjawisk *stricte* emigracyjnych zarówno politycznych, jak ekonomicznych i cywilizacyjnych. W 1864 r. w Sztokholmie powstała pierwsza polska organizacja – Klub Polskich Emigrantów.
6. Wsparciu moralnym walki niepodległościowej Polaków od końca XVIII w. Jako pierwsi doświadczyli go naczelnik powstania styczniowego Tadeusz Kościuszko i jego adiutant, pisarz Julian Ursyn Niemcewicz. Po powstaniu listopadowym, mimo prorosyjskich powiązań króla Karola XIV Jana, znaleźli schronienie i pomoc liczni emigranci. Po powstaniu styczniowym mogli pozostać bez przeszkód w Szwecji wszyscy polscy uchodźcy. Ich losem interesował się król Karol XV; powstał Komitet Pomocy Polsce, organizo-

wano manifestacje na rzecz poparcia sprawy polskiej; ujawniła się medialna sympatia opinii publicznej, dająca wyraz solidarności z Polakami i walką o wolność; po wydarzeniach rewolucyjnych w 1905 i 1917 r. z Rosji przybyły do Szwecji kolejne grupy polskich uchodźców; spotykały się one również z życzliwością społeczeństwa szwedzkiego.

7. Emigracji zarobkowej, sezonowej, zapoczątkowanej w końcu XIX w. Początkowo udawała się do Szwecji głównie ludność z Galicji i podejmowała pracę w fabrykach oraz na plantacjach buraków cukrowych; praca ta trwała od kwietnia do początku grudnia; w okresie międzywojennym w wychodźstwie sezonowym dominowała ludność z Kresów Wschodnich; po II wojnie światowej zaznaczyła w tym względzie swą obecność głównie młodzież studencka, podejmująca pracę przy zbiorach runa leśnego, truskawek oraz uprawie i produkcji warzywniczej.
8. Tworzeniu instytucji polskiego życia społeczno-politycznego w Szwecji i szwedzkich instytucji w Polsce. Duże zasługi w tym względzie położył wychodźca powstania styczniowego Henryk Bukowski (1839–1900), który swój dom przekształcił w swoisty polski konsulat i ośrodek życia polonijnego; w czasie I wojny światowej powstawały organizacje, mające udzielać pomocy uchodźcom; wśród nich wyróżnił się Polski Komitet Ratunkowy. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę powstały oficjalne instytucje dyplomatyczne, towarzystwa promujące współpracę między obu państwami i narodami oraz struktury życia polonijnego; obecnie funkcjonuje ich ponad 60.
9. Okazywaniu pomocy Polakom przez Szwedów w czasie II wojny światowej. Pierwszymi uchodźcami były załogi polskich łodzi podwodnych, które we wrześniu 1939 r. znalazły się na szwedzkich wodach terytorialnych; była to społeczność składająca się z 80 marynarzy; na terytorium Szwecji, przybywali Polacy głównie z Finlandii, Norwegii, a w tym, np. ludność wywieziona na przymusowe roboty. W końcowym etapie wojny przyjmowano w Szwecji, w ramach porozumienia Czerwonego Krzyża z Niemcami, więźniów z obozów koncentracyjnych. W pierwszym transporcie liczącym 288 osób, większość stanowiły Polki. Do maja 1945 r. przewieziono do Szwecji 7200 osób, obywateli polskich, w tym było tylko 760 mężczyzn; transport więźniów z Niemiec trwał do jesieni 1945 r. Ogółem przetransportowano ok. 13 800 obywateli polskich, w tym znaczący udział był społeczności żydowskiej (ok. tysiąca). Od września 1939 r. funkcjonowały w Szwecji: Polski Komitet Pomocy oraz Skandynawska Delegatura Polskiej Opieki Społecznej. Organizacje obok działalności w zakresie pomocy wojennej rozwijały aktywność

- o charakterze edukacyjnym, kulturalnym oraz przede wszystkim przygotowującym do podejmowania pracy zawodowej.
10. Związkach literackich datujących się od czasów nowożytnych, gdzie przyjmuje się, że zapoczątkowali je arcybiskup Uppsali Johannes Magnus z Janem Dantyskiem; w XVII–XVIII w. ujawniła się literatura informacyjna, panegiryczna, paszkwilowa, ukazująca stosunki między stronami. Na początku XIX w. charakterystyczny rys związków literackich stanowią tłumaczenia autorów szwedzkich na język polski i autorów polskich na język szwedzki. Pierwszym reprezentacyjnym pisarzem tłumaczonym w Szwecji był Józef Ignacy Kraszewski. Okolicznością sprzyjającą tłumaczeniom stało się przyznawanie literackiej nagrody Nobla.
 11. Wyrażaniem zrozumienia dla polskiej rzeczywistości ustrojowej, zarówno gospodarczej, jak i społeczno-politycznej i dawaniu temu wyrazu przez udzielanie pomocy dla polskich emigrantów. W okresie zimnej wojny, odwilży politycznej po 1956 r. (m.in. przyjęcie ok. 2500 Żydów w okresie kampanii antysemitkiej 1968 r.) w latach 70., czasach „Solidarności” i stanu wojennego; zwłaszcza dużą wagę przywiązywano do zapewnienia dostępu do oświaty oraz przystosowania do szwedzkiego rynku pracy.
 12. Tworzeniu instytucji mieszanych małżeństw polsko-szwedzkich; zjawisko znane jest od zarania państwa polskiego; istniało przez tysiące lat dziejów stosunków polsko-szwedzkich; największy zasięg osiągnęło w ostatnich 30 latach. Polacy zawierający małżeństwa mieszane (najczęściej kobiety) identyfikują się bardziej z Polską niż ze Szwecją. Ujawnia się przy tym ich nietrwałość. Odpowiedzialność za stan ten przypisuje się zwykle stronie szwedzkiej, a w tym wskazuje się na szwedzkie normy moralne i społeczne.
- W rozdziale trzecim dysertacji wskazuje się, że tworzenie się mieszanych polsko-szwedzkich rodzin ujawnia zjawiska mieszczące się w paradygmacie określanym w naukach społecznych mianem „teorii racjonalnego wyboru”. O podejmowaniu decyzji dotyczących tworzenia się tych związków decydują zjawiska ekonomiczne, polityczne, socjologiczne, psychologiczne, cywilizacyjne itp. Za najbardziej charakterystyczne cechy w tych związkach uznaje się:
1. Indywidualizm. Rodzinę tworzą jednostki podejmujące decyzje o małżeństwie – kiedy, czy w ogóle i z kim zawierają związek, o prokreacji – czy w ogóle, ile i w jakich odstępach czasu mieć dzieci, czy też decyzje dotyczące rozwiązania rodziny. Przy czym para zawierająca związek nie musi mieć wspólnych interesów i celów.
 2. Kalkulację ekonomiczną. Zachowania „rodzinne” podejmuje się w kategoriach analizy ekonomicznej, wyliczając: koszt, korzyść z wczesnego i późnego małżeństwa, określoną ilość dzieci, możliwość pomocy ze strony instytu-

- cji państwowych zwłaszcza w wypadku rodzin niepełnych (rodzenia nieślubnych dzieci), rozwodów itp.
3. Procesualność. Uznaje się, że rodzina zmienia się w czasie; „cykl rodzinny” rozpoczyna para zawierająca związek małżeński, potem pojawiają się i dorastają dzieci, następnie dzieci odchodzą z domu i rodzina się „kurczy” do stanu pary małżeńskiej. Rodzina jest zatem dynamicznym procesem, stanowiącym funkcję procesów reprodukcji. Wszelkie jej konstelacje mają charakter przejściowy. Działania jednostek pojmuje się jako proces wzajemnego warunkowania, dlatego też coraz częściej podejmuje się decyzje dotyczące różnych zmian w życiu rodzinnym, powodujące jego niestabilność.
 4. Instytucjonalizację. Wobec ujawniającej się z jednej strony niestabilności społecznej rodziny i z drugiej – konieczności zachowania stabilności cywilizacyjnej, oczekuje się strategii zinstytucjonalizowanego (międzynarodowego, państwowego, samorządowego, organizacyjnego) gwarantowania warunków bytowych i presji, powodujących zachowanie w pewnej formie stabilizacji funkcjonowania rodziny. Ujawnia się orientacja zastępowania norm społecznych normami prawnymi; dotyczy to, m.in. sfery zapewnienia środków na kryzysowe ogniwa cyklu rodzinnego.
 5. Traktowanie jako siły sprawczej tworzenia się małżeństw mieszanych przede wszystkim wartości kulturowych oraz tradycyjnego modelu strategii reprodukcji: syndrom rodzina – praca – religia jest podstawowym, stereotypowym punktem odniesienia wśród wyznaczników wartości życia zarówno dla Polaków, jak i Szwedów.
 6. Mimo ujawniania się różnych symptomów zmian w życiu rodzinnym, a w tym postrzeganie małżeństwa jako instytucji przestarzałej, jest ono w rzeczywistości związków polsko-szwedzkich bardziej postrzegane w perspektywie czynników statusowych niż jakości interpersonalnej więzi partnerskiej.
 7. Deklaratywne uznawanie wartości tolerancji w sferze postaw i zachowań. W rzeczywistości sfera ta jest pierwszym ogniwem konfliktogenności i rozpadu małżeństw polsko-szwedzkich; czynniki psychologiczne, emocjonalne przeważają nad normatywnoprawnymi, racjonalnymi.
 8. Powierzchną strategię tworzenia rodziny. Nieprzywiązywanie istotnej wagi do doświadczenia życiowego partnera, jego możliwości profesjonalnych, zależności rodzinnych, powinowactwa. Decyzje o zawarciu związku nierzadko mają charakter akcyjny, przypadkowy; przy czym ujawnia się mitologizacja świata zewnętrznego jako rzeczywistości lepszej, postępowej.
 9. W sytuacji ujawniającego się niemal powszechnego kryzysu – rozpadu mieszanych małżeństw polsko-szwedzkich oraz dokonywania bilansu strat i zy-

sków, uznaje się je w warunkach współczesnego życia cywilizacyjnego, wspieranego polityką imigracyjną, za sygnał racjonalnego wyboru modelu życia rodzinnego.

10. W warunkach urzeczywistnienia idei integracji europejskiej, a w tym uznawania migracji za zjawisko cywilizacyjne, małżeństwa mieszane pod względem etnicznym stają się coraz powszechniejsze. Ich nietrwałość hamuje wzrost świadomości społecznej, a zwłaszcza dostrzeganie możliwości i barier kulturowych, determinujących przyszłość zawieranych związków.

W rozdziale czwartym dysertacji zaprezentowano rolę i status Polki w życiu rodzinnym i społecznym Szwecji. Przedstawiono proces adaptacji i integracji Polek w tym kraju. Wskazuje się, obraz życia Polek w relacjach rodzinnych i społecznych w Szwecji w istotnym stopniu warunkują procesy migracyjne, zarówno związane z dziedzictwem wychodźczym, jak adaptacją, integracją, realizacją aspiracji i dążeń w świecie imigracyjnym. W rzeczywistości tej uważa się następujące prawidłowości:

1. Kobiety, wstępując w związki małżeńskie ze Szwedami, w większości nie posiadają podstawowej wiedzy o tożsamości kulturowej ich kraju. Z potocznych przekazów Szwecja jawi się im jako kraj bogaty, na wysokim poziomie rozwoju gospodarczego, kraj, w którym więcej jest mężczyzn niż kobiet i dlatego Szwedzi chętnie biorą za żony Polki, które „stwarzają im ciepło domowe”.
2. W procesie adaptacji niezwykle trudną barierą do pokonania dla Polek okazuje się sfera kontaktów społecznych, komunikacji językowej, osvajania wzorów kulturowych. Powoduje to ich izolację społeczną, niezaspokojenie wielu potrzeb (kontaktu społecznego, samorealizacji); rzeczywistość ta rodzi przekonanie, że Polki są w małym stopniu przygotowane do życia emigracyjnego.
3. Nowe warunki życia, a w tym izolacja społeczna, wyzwalają w stosunkach rodzinnych stany napięć i konfliktów, które powodują tworzenie się uprzedzeń, głównie natury kulturowej (zwykle odmienności zwyczajów, obyczajów odczytuje się w „krzywym zwierciadle”). Niezaspokojenie potrzeb w hierarchii kontaktu społecznego, samorealizacji i uznania, powoduje rozpad związków małżeńskich; przeorientowanie się zawodowo-społeczne (życie przez wiele lat z zasiłków), tworzenie warunków materialnych kosztem potrzeb kontaktów społecznych oraz kulturalnych, nierzadko odbija się na zdrowiu psychicznym.
4. W procesie przystawania imigracyjnego Polki zwykle tracą status zawodu, co jest uwarunkowane nieznaną znajomością języka szwedzkiego, umiejętnościami, preferencjami na rynku pracy. W uprzywilejowanej sytuacji są ko-

biety starannie wykształcone, m.in. lekarki, nauczycielki języków obcych, inżynierowie nowych kierunków informatycznych, technologicznych. Polki znajdują przede wszystkim zatrudnienie w sferze prostych usług. Ze względu jednak na uzyskiwane dochody, znacznie wyższe niż w kraju wychodźstwa, akceptują nową rzeczywistość.

5. W procesie adaptacji i integracji Polek ujawniają się zjawiska: **akulturacji**, tj. przejmowania wzorów kultury innej niż ta, którą wyniosły z wychodźstwa; **amalgamacji kulturowej**, czyli mieszania się elementów kulturowych pochodzących z różnych kultur, w konsekwencji powodujących wytwarzanie się swobodnego nowego systemu kulturowego, a niekiedy też **konfliktu kulturowego**, czyli niechęci, wrogości wobec niektórych zbiorowości o odmiennych, kulturowo warunkowanych sposobach życia (co rodzi opinię, że Polacy są konserwatystami, nacjonalistami, itp.); **relatywizmu kulturowego**, czyli zatracania tradycji kulturowej, uznawania różnorodności kultur i historycznych uwarunkowań odrębności kulturowych. Zjawiska te „oddalają” Polki od dziedzictwa kulturowego kraju wychodźstwa.
6. Ogniwem hamującym procesy relatywizacji sytuacyjnej (emigracyjnej) w obrazie życia Polek są instytucje polonijne, a wśród nich zwłaszcza: Kościół rzymskokatolicki, organizacje, stowarzyszenia społeczno-kulturalne, edukacyjne, media. Instytucje te, podtrzymując wartości kultury polskiej i upowszechniając je, budują więź wychodźców z krajem wychodźstwa, poczucie świadomości narodowej, poszanowanie dla tradycji itp.
7. Pozycja społeczno-ekonomiczna i polityczna Polek, jak i w ogóle kobiet w Szwecji, zdeterminowana jest zmitologizowanym kontekstem kulturowym. Mimo deklaratywności politycznej, urzeczywistniają one w pełni na równi z mężczyznami aspiracje, cele, dążenia ekonomiczne, polityczne, społeczne, cywilizacyjne. W obrazie życia kulturowego Szwecji, mimo poszanowania dla instytucji państwa i prawa, dużą siłą przedstawia zwyczajowość, która odnosi się do życia rodzinnego, a w nim miejsca kobiety (żony, matki).
8. Ważną siłą i mechanizmem sprawczym zmian w położeniu społeczno-politycznym kobiet jest poziom wykształcenia. Kształtuje ono poczucie mocy podmiotowej, model człowieka nowoczesnego, potrafiącego samodzielnie rozwiązywać problemy, zarówno osobiste, jak i społeczne w mikro- i makroskali. Wśród Polek w Szwecji ujawnia się pod tym względem obraz dwudzielny: obecność kobiet starannie wykształconych i urzeczywistniających ideały nowoczesności oraz kobiet o niskim statusie edukacyjnym, które doświadczają trudności przystosowawczych życia emigracyjnego, niez-

- spokajania aspiracji, oczekiwań związanych z małżeństwem z obcokrajowcem,
9. W prognozie przemian cywilizacyjnych zauważa się, że mieszane małżeństwa etniczne będą się coraz częściej zawierane. Doświadczenie związków polsko-szwedzkich jest pod tym względem wielce znaczące, ujawnia bariery i możliwości. Nietrwałość związków odczytuje się zwykle jako przejaw umacniania się partycypatywności jednostki oraz symptom kształtującego się nowego modelu rodziny, gdzie akceptowanymi formami stają się: osoby żyjące samotnie, pary bezdzietne, rodziny bez ojca lub matki, wielokrotne małżeństwa.
 10. Ujawniające się zjawiska globalizacji w życiu kulturowym Szwecji powodują, że Polki, których zamieszkuje tam ok. 20 tysięcy, urzeczywistniają akulturację antycypującą, czyli dostosowują się do rzeczywistości tożsamościowej kraju osiedlenia oraz wyzwań ogólnocywilizacyjnych. W procesie tym charakterystyczny jest dialog i wymiana między wartościami dziedzictwa kulturowego polskiego a wyzwaniem dyktowanymi przez rzeczywistość cywilizacyjną Szwecji. Z punktu widzenia prawidłowości dziejowych proces ten wzbogaca każdą jednostkę, jest ekumeną kulturową (dokonują się ciągłe interakcje kulturowe), zaś w powszechnym oglądzie dostrzega się wiele deformacji społecznych, uproszczeń, zubożeń, degradacji kulturowych. Mimo otwartości Polek na wyzwania nowoczesności, charakterystycznej dla obrazu życia społeczno-politycznego Szwecji, pozostają one silnie powiązane z dziedzictwem kulturowym kraju wychodźstwa, co wyraża się, m.in. w ich kulturze politycznej (interesują się polityką), a także w ujawnianiu postaw i zachowań w relacjach władza – obywatel. Szwedzi darzą pełnym zaufaniem instytucje państwa i prawa, a Polacy zachowują duży dystans, nieufność, przedkładając ideały wolności, samorządności.

W dysertacji wskazuje się, że Polki żyjące w Szwecji, pod wpływem przeobrażeń ekonomicznych, społecznych i politycznych dokonujących się w tym kraju, ulegają istotnym przemianom cywilizacyjnym. Dobrze integrując się w rzeczywistości cywilizacyjnej Szwecji, zachowują własną odrębność kulturową. Zauważa się różnicę w postawach, zachowaniach, ocenach, wartościach pomiędzy emigrantkami z początku XX w. (lata po II wojnie światowej) oraz wychodźstwa lat 80. i 90.

Współczesną Polonię szwedzką tworzą emigranci z początku XX w. oraz ich potomkowie, emigranci i ich rodziny, którzy przybyli po 1956 r. i 1968 r., a także w latach 80. i 90. oraz osoby (głównie kobiety), które osiedliły się tam poprzez zawarcie związku małżeńskiego. Polki mieszkające w Szwecji identyfikują się z polskością w okresie adaptacji, w czasie integracji wykazują zmienność

opcji narodowościowej, a po asymilacji zwykle uznają się za obywatelki szwedzkie. Stanowią społeczność zróżnicowaną pod względem statusu zawodowego i społecznego. Niemało spośród nich legitymuje się znajomością przynajmniej jednego języka obcego, najczęściej angielskiego.

Przyczyną stałego wzrostu liczby Polek zainteresowanych poślubieniem Szwedów jest ich dążenie do podniesienia statusu społecznego przez ślub z mężczyzną pochodzącym z kraju postrzeganego jako bardziej rozwinięty pod względem gospodarczym. Biorąc pod uwagę ponad trzymilionową społeczność bezrobotnych w Polsce, znacznie niższe zarobki dla kobiet niż mężczyzn, nieistnienie perspektyw zadowalających warunków socjalno-bytowych, małżeństwo jest często jedynym realnym modelem życia kobiety. Mąż Szwed utożsamiany jest zwykle z awansem społecznym, dlatego niektóre Polki zwracają się do biur pośrednictwa matrymonialnego. Skala tego zjawiska oraz ograniczone możliwości uzyskania prawa pobytu w Szwecji, jak również w innych krajach Europy Zachodniej, powodują ujawnianie się zjawiska tzw. małżeństw fikcyjnych. By mu przeciwdziałać, wypracowane zostały przepisy prawne. W 1997 r. Rada Unii Europejskiej wydała rozporządzenie o sposobach zwalczania małżeństw fikcyjnych. Zgodnie z nim przyszli małżonkowie poddawani są wielokrotnym testom sprawdzającym ich wiedzę dotyczącą znajomości partnera i jego rodziny oraz zwyczajów w niej panujących. Urzędnicy mają prawo odmowy udzielenia ślubu w przypadku zaistnienia podejrzenia jego ewentualnej fikcyjności lub stwierdzenia unieważnienia małżeństwa fikcyjnego. System regulacji prawnych nie tylko nie hamuje tendencji zawierania małżeństw mieszanych, ale również przyczynia się do wzrostu ich liczby. Legalność pobytu w Szwecji wymaga wielu dokumentów administracyjnych potwierdzających prawo do imigracji. Prostym rozwiązaniem staje się zawarcie związku małżeńskiego z obywatelem Szwecji.

Obraz rodzin polsko-szwedzkich

Aby grupa narodowościowa była postrzegana przez jej członków oraz otoczenie jako odrębna całość, musi przede wszystkim pielęgnować dziedzictwo ich zwyczajów, wartości, norm, wiedzy i wyobrażeń nabytych poprzez wychowanie i wykształcenie.

Imigranci polscy w Szwecji pochodzą z różnych środowisk i warstw społecznych (najmniej licznie są reprezentowani chłopi). W latach 60. i 70. emigrowali tam głównie mieszkańcy dużych aglomeracji. W latach 80. ujawniła się mozaika geografii wychodźczej – mieszkańcy z różnych regionów, miast i wsi.

Dlatego też w społecznym i osobistym dziedzictwie polskich imigrantów zawierają się różne wzorce zachowań i stylów życia, które stymulują proces ich przystosowania do życia w kraju osiedlenia.

Polscy imigranci przybywali do Szwecji w różnym okresie i z różnych powodów. Zwykle decyzje o emigracji wynikały z różnorodnych przyczyn, okoliczności i wydarzeń, przy czym niemało uchodźców opuściło Polskę z powodu subiektywnego poczucia zagrożenia. Duże znaczenie miały pod tym względem zmiany, jakie zachodziły w szwedzkim systemie przyjmowania emigrantów. Sytuacja społeczna i ekonomiczna stwarzała duże możliwości adaptacji i integracji.

Polskich imigrantów łączy okoliczność, że przybyli z kraju o innym ustroju, co miało duży wpływ na wielkość i charakter imigracji. Powojenny ustrój Polski był tzw. czynnikiem wypychającym, niemniej polska imigracja różni się np. od społeczności takich krajów, jak Węgry, czy była Czechosłowacja. Zachowania imigrantów z tych krajów pod wieloma względami są odmienne od postaw, aktywności zawodowej i społecznej Polaków w Szwecji. Grupy te różnią się również pod względem składu społecznego i motywacji emigracyjnych¹.

Charakteryzując mniejszość polską w Szwecji, zwykle napotyka się stereotypy wyobrażeń o społeczności cudzoziemskiej. Szwedzi mają uproszczony obraz Polaków, Polonia zaś posiada własny stereotyp widzenia samej siebie. Wyobrażenia Szwedów o różnych grupach mniejszościowych są zwykle kształtowane na podstawie obserwacji, doświadczeń w kontaktach z nimi oraz informacji przekazywanych przez środki masowego przekazu. Pojedyncze pozytywne lub negatywne zdarzenia i zachowania są łatwo uogólniane jako charakterystyczne dla całej grupy narodowej.

W szwedzkiej statystyce dotyczącej imigrantów uwzględniane są dane z ksiąg stanu cywilnego; obejmuje ona tylko pozanordyckich obywateli, którzy posiadają przyznane przez Państwowy Urząd Imigracyjny (SIV) pozwolenie na pobyt (*upehålltillstånd*), czyli tych, których uważa się za imigrantów legalnych, a ich przynależność narodową określa kraj urodzenia (nie uwzględnia się pochodzenia etnicznego typu Cyganie, Żydzi).

Do mniejszości polskiej zalicza się w statystyce szwedzkiej wszystkie osoby urodzone w Polsce, niezależnie od pochodzenia etnicznego oraz obywatelstwa posiadanego w momencie przybycia do tego kraju. Zalicza się również do niej dzieci imigrantów urodzone w Szwecji, gdy co najmniej jedno z rodziców jest urodzone poza Szwecją.

¹ H.Vigerson, *Polska mniejszość narodowa w Szwecji*, [w:] E. Olszewski (red.), *Polacy w Skandynawii*, Lublin 1997, s. 220.

W napływie Polaków do Szwecji charakterystyczne były tzw. fale. Ich liczba, począwszy od II wojny światowej, stale rosła i jest obecnie trendem utrzymującym się. Najbardziej dynamiczny przyrost ujawnił się w latach 80. i ta fala imigracji zmieniła znacznie skład mniejszości polskiej. W latach 1950–1990 liczebność polskiej mniejszości narodowej wzrosła czterokrotnie (przyjmując 1950 r. jako 100, to indeks dla 1990 r. wyniósł 405,6%)². Charakterystyczny był przyrost liczby imigrantów polskich poprzez napływ trzech dużych fal, różniących się pod względem składu demograficznego i socjalnego. W latach 60. i 70. mieli oni bardzo ograniczone możliwości powrotu do Polski. Większość z nich utraciła mieszkanie i pracę, a przede wszystkim była traktowana przez oficjalne czynniki jako element wrogi wobec państwa. Z badań przeprowadzonych w 1975 r. na uniwersytecie w Sztokholmie wynikało, że 73% Polaków wykluczało powrót do kraju, gdy w grupie Jugosłowian współczynnik ten wyniósł 23%³.

Imigracja z Polski wykazywała oznaki procesu permanentnego. Polacy ubiegali się o uzyskanie obywatelstwa szwedzkiego, w takim czasie, w jakim to było możliwe (zwykle po siedmiu latach zamieszkiwania w tym kraju). Emigrantom, którzy otrzymali azyl na mocy *Konwencji genewskiej* z 1951 r., szwedzkie obywatelstwo ułatwiało utrzymywanie kontaktów z Polską, odwiedzanie rodziny i przyjaciół, co było niemożliwe w wypadku osób legitymujących się statusem uchodźcy (*Reisedokument*). W 1975 r. 52% Polaków w Szwecji posiadało obywatelstwo szwedzkie.

W latach 80. zmniejszyła się liczba imigrantów z Polski ubiegających się o uzyskanie obywatelstwa szwedzkiego. Nie występowali o nie ci, którzy przybyli do Szwecji po wprowadzeniu w Polsce stanu wojennego. Otrzymali oni azyl polityczny, ale większość z nich zamierzała wrócić do kraju, gdy system polityczny ulegnie zmianie. W 1986 r. 79,4% polskich imigrantów, wtedy gdy tylko zaistniała taka możliwość, zmieniło obywatelstwo; możliwość oznaczała 5-letni pobyt w Szwecji, a w przypadku małżeństwa z obywatelem szwedzkim, nawet krótszy okres.

Zainteresowanie uzyskaniem obywatelstwa szwedzkiego jest mniejsze wśród Polaków, niż w innych grupach uchodźców z byłych krajów Europy Środkowej i Wschodniej. W 1990 r. szwedzkim obywatelstwem legitymowało się 57% przedstawicieli Polonii, podczas gdy 81% osób urodzonych na Węgrzech i 84% urodzonych w byłej Czechosłowacji⁴.

Podział Polonii według płci różni się od ładu charakterystycznego dla społeczności szwedzkiej. Według spisu powszechnego (FoB) z 1975 r., kobiety sta-

² CSB *Befolkningsstatistik*, Örebro 1995.

³ H. Vigerson, op. cit., s. 222

⁴ Ibidem.

nowiły 57% osób urodzonych w Polsce, w 1980 i 1985 r. 62%, w 1990 r. – 63%. Znaczna przewaga kobiet nad mężczyznami charakteryzuje tylko społeczność polskich imigrantów w Szwecji. Jej powodem jest matrymonialny cel wychodźstwa. Wśród Polek powszechne jest przeświadczenie, że Szwecja jest krajem „przychylnym” dla kobiet i dlatego tam szukają lepszych warunków życia dla siebie i swoich dzieci. W kraju tym mają możliwość uzyskania pomocy społecznej, która umożliwia im rozpoczęcie samodzielnego życia, bez presji wywieranej przez rodzinę, czy różne kręgi społeczeństwa.

Model rodziny polskiej w Szwecji różni się znacznie od szwedzkiego oraz od wzorów preferowanych w innych grupach narodowościowych. Mają na to wpływ różne czynniki, m.in. tradycje kulturowe, otwartość Polek na zawieranie związków małżeńskich z obcokrajowcami.

Popularny model związków nieformalnych typu *sambo* jest niemal powszechny w obrazie Polonii szwedzkiej; obejmuje on 92% młodych związków. W sytuacji gdy mężczyzna jest Polakiem, a kobieta Szwedką, współczynnik ten wynosi 20%, a gdy Polka decyduje się na życie w konkubinacie ze szwedzkim partnerem jedynie 10%.

Polski katolicyzm powoduje, że małżeństwo stanowi jedyną społecznie akceptowaną formę współżycia. Również w okresie rządów PRL-u, instytucje państwowe dawały poparcie przede wszystkim związkom małżeńskim i w wielu sytuacjach niezbędne było posiadanie aktu zawarcia związku małżeńskiego, aby np. otrzymać mieszkanie czy kupić meble. W okresie transformacji ustrojowej wprowadzono wiele zmian społecznych, ale w niewielkim stopniu wpłynęły one na stosunek Polaków do instytucji małżeństwa. Dla większości polskich kobiet zawarcie związku małżeńskiego pozostaje ważnym wydarzeniem życia. Dlatego w małżeństwach binacjonarnych forma konkubinatu występuje częściej, gdy partnerem polskim jest mężczyzna niż kobieta.

Duży wpływ na stan cywilny imigrantów z Polski ma zerwanie więzi emocjonalnych z krajem pochodzenia. Rozwody następują częściej wśród imigrantów niż Szwedów. W 1985 r. odnotowano w Szwecji 17% rozwodów wśród osób urodzonych w Polsce, oraz 6% rozwodów w grupie małżeństw szwedzkich. Różne są przyczyny wysokiego odsetka rozwodów. Jedną z nich jest niezgodność kulturowa między Szwedami a Polkami. Partnerzy zawierają związek małżeński pomimo krótkotrwałej znajomości, przy czym powody są odmienne dla każdego z nich. Polki nierzadko dążą np. do opuszczenia Polski, aby w Szwecji zapewnić sobie korzystniejsze warunki socjalno-bytowe. Małżeństwo ze Szwedem stwarza im taką możliwość. Z kolei wielu Szwedów ma za sobą długi okres samotnego życia, niekiedy wielokrotne, krótkotrwałe związki, które rozpadały się z powodu nadużywania alkoholu przez jedną ze stron i oczekują odmiany

losu. Takie małżeństwa są skazane na niepowodzenie. Polki starają się trwać w więzach małżeńskich przez dwa lata, które są wymagane do otrzymania pozwolenia na stały pobyt w Szwecji. Po upływie tego czasu często składają pozew o rozwód⁵.

Odsetek polskich imigrantów w Szwecji pozostających w stanie wolnym wynosi 13% i jest o połowę niższy niż wśród ludności szwedzkiej. Wysoki udział osób będących w związkach (formalnych lub nieformalnych) wynika z faktu, iż znacznie łatwiej jest ułożyć sobie życie w obcym kraju, mogąc liczyć na wsparcie ze strony partnera. Brak naturalnego środowiska dorastania i kontaktów z rodziną, znajomymi, powoduje silne poczucie alienacji, które intensyfikuje starania o nawiązanie kontaktów mających prowadzić do powstania związku partnerskiego.

Wiele Polek poszukuje szwedzkiego partnera z pełną świadomością opuszczenia Polski lub zalegalizowania swojego pobytu w Szwecji. W latach 70. zawierano tzw. małżeństwa umowne (*skenäktenskap*). Rygorystyczne przepisy prawne oraz sankcje karne ograniczyły oczywiście przypadki ich zawierania, mimo to znaczna część małżeństw mieszanych nie trwa dłużej niż czas niezbędny do otrzymania karty stałego pobytu. Część związków jednak przetrwała próbę czasu.

Uogólniając rozważania analityczne o Polakach zamieszkujących w Szwecji, można skonstatować:

1. Mimo wysokiego stopnia adaptacji i integracji zachowują oni wyraźną odrębność narodową.
2. Pozostają otwarci zarówno na przemiany cywilizacyjne w wymiarze materialno-bytowym, jak i w stosunkach społeczno-politycznych.
3. Akceptują rozwój tendencji uniwersalistycznych współczesnego świata, przy jednoczesnym zachowaniu wartości kultury polskiej jako elementu współtworzącego uniwersalizm.
4. Utrzymują, że polskość jest specyficzną odrębnością każdego pokolenia wychodźców, a bogactwo polskości zawiera się w jej różnorodności;
5. Obraz życia Polek w Szwecji egzemplifikuje rodzące się tendencje przemian cywilizacyjnych, które wyrażają się w nowym stylu życia rodzinnego, zmianach w sposobie pracy, odnoszeniu się do całokształtu życia społeczno-ekonomicznego i przede wszystkim w świadomości społecznej i politycznej.

⁵ Ibidem, s. 224.

Adaptacja i integracja Polek w Szwecji

Terminem „Polonia” określa się skupiska ludności polskiego pochodzenia zamieszkujące poza granicami kraju, wyodrębniające się z szerszego tła życia społecznego jako względnie zintegrowane zbiorowości. W ich skład wchodziły te osoby oraz całe rodziny, które zachowały bardziej lub mniej intensywne poczucie łączności duchowej i kulturalnej z Polską jako krajem macierzystym, niezależnie od miejsca swego urodzenia i przynależności państwowej⁶.

Polonia jest wspólnotą ludzi łączącą się poczuciem przynależności do narodu; pojęciem tym określa się zbiorowość o określonym składzie etnicznym, która w procesie dziejowym urzeczywistnia się jako wspólnota o podłożu gospodarczym, politycznym, społecznym i kulturalnym i wyraża się w świadomości jej członków⁷.

Według szacunków współcześnie w Szwecji zamieszkuje ok. 40 tysięcy Polaków⁸. Zbiorowość ta w Szwecji wyróżnia się specyfiką Polonii na tle świata. Polacy są ludźmi starannie wykształconymi, plasującymi się wysoko w hierarchii zawodowej kraju osiedlenia. Pracują w centralnych instytucjach życia społeczno-politycznego i gospodarczego. Społeczność ta nie tworzy zwartych skupisk, tzw. kolonii, zamieszkuje w rozproszeniu, najczęściej w dużych aglomeracjach miejskich. W ostatnich latach odnotowuje się tendencję deurbanizacyjną, znajdującą wyraz w opuszczaniu dużych miast przez osoby osiągające wysoki poziom materialno-bytowy i osiedlaniu się na obrzeżach, czy też w oddaleniu od życia wielkomiejskiego.

W codziennym życiu nie dostrzega się odrębności Polaków na tle narodu szwedzkiego, są dobrze zaadaptowani i zintegrowani w otaczającej rzeczywistości. Posługują się językiem szwedzkim, przejmują postawy i zachowania typowe dla społeczności lokalnych, ich zwyczaje i obyczajowość. Jest to konsekwencją struktur rodzinnych. Kobiety stanowią ponad połowę zbiorowości Polonii szwedzkiej. Na wychodźstwie znalazły się jako żony Szwedów. W ich krajach podporządkowały się wzorom kulturowym nowych miejsc osiedlenia. W takim

⁶ R. Dyoniziak, J. Mikułowski Pomorski, Z. Pucek, *Współczesne społeczeństwo polskie. Wstęp do socjologii*, Warszawa 1980, s. 126; A. Chodubski, *Emigracja jako zjawisko polityczne*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego. Nauki Polityczne” 1992, nr 11, s. 131–140.

⁷ K. Grzybowski, *Ojczyzna, naród, państwo*, Warszawa 1977; E. Gellner, *Narody i nacjonalizm*, Warszawa 1991.

⁸ Por. R. Kucha, *Z zagadnień Polonii skandynawskiej*, [w:] A. Kopruckowiak, W. Kucharski (red.), *Polacy w świecie. Polonia jako zjawisko społeczno-polityczne*, cz. 2, Lublin 1986, s. 239–245; E. Later-Chodyłowa, *Polonia w krajach skandynawskich, Polonia w Europie*, Poznań 1992, s. 571–627; A. Chodubski, *Aktualne tendencje przemian zbiorowości polonijnych świata*, [w:] Idem, *Przemiany społeczne a kwestie narodowościowe i polonijne*, Toruń 1994, s. 83–93.

duchu wychowują swoje dzieci. Polskość jest dla nich niewielką częścią życia społecznego, którą ujawniają w kontaktach z rodziną zamieszkującą w Polsce; w życiu organizacyjnym sprowadza się do pragnienia zdobywania nowych informacji o kraju wychodźstwa. Polki mieszkające w Szwecji nierzadko odwiedzają placówki dyplomatyczne oraz organizacje polonijne w celu otrzymania najnowszych publikacji, czy też aktualnej prasy. Owe instytucje stanowią dla nich centra kultury polskiej na obczyźnie⁹.

Polki w Szwecji są otwarte na wyzwania teraźniejszości oraz przyszłości. Ich postawy i zachowania cechują takie wartości, jak wolność, samorządność, unijność. W życiu politycznym opowiadają się za szerokim pojmowaniem wolności. Nie dopuszczają zależności od innych państw. W życiu społeczno-ekonomicznym promują indywidualizm i samorządność, a w życiu społecznym ich celem jest regulacja i gwarancja rozwiązań normatywnoprawnych.

W obrazie Polek zamieszkujących w Szwecji charakterystyczny jest odwrót od masowej społeczności oraz przynależnych jej struktur. Życie toczy się w niewielkich kręgach towarzyskich, wiążących się na podstawie wspólnych zainteresowań, czy wspólnego pochodzenia regionalnego.

Znaczącą wartością dla tych Polek jest zdobywanie wiedzy. Zwykle koncentrują się one na osiągnięciu wysokiego standardu materialnego. Często odbywa się to kosztem porzucenia aspiracji zawodowych. Rezygnują z działalności intelektualnej na rzecz pracy umysłowo-fizycznej, która w krótszym czasie pozwala osiągnąć wyższy status ekonomiczny. W ostatnich latach obserwuje się pod tym względem pewne przewartościowanie. Niemaló Polek podejmuje na obczyźnie specjalistyczne studia umożliwiające im samorealizację.

Postawy i zachowania jednostek kształtują w pewien sposób życie polonijne. Znamienne są kwestie dotyczące przywódców życia organizacyjnego, celów organizacji polonijnych, roli Kościoła rzymskokatolickiego na obczyźnie oraz kontaktów z organami kraju osiedlenia i wychodźstwa¹⁰. Organizacja życia polonijnego zależy w dużej mierze od umiejętności przywódców¹¹. Są to najczęściej osoby zasłużone dla społeczności, wśród której funkcjonują. Posiadają niezależność materialno-bytową; koncentrują się na pielęgnowaniu wartości narodowych oraz na zespalaniu życia towarzyskiego. Taki model przywództwa

⁹ A. Chodubski, *Aktualne tendencje przemian zbiorowości polonijnych w Skandynawii na tle przeobrażeń cywilizacyjnych świata*, [w:] E. Olszewski (red.), *Polacy w Skandynawii*, Lublin 1997, s. 64.

¹⁰ Por. A. Chodubski, *Trudny czas Polonii*, „Prawica Polska” 1995, nr 3; Idem, *O polskiej diasporze*, „Litera” 1996, nr 2.

¹¹ Por. W. Prężyna, *Osobowe kwalifikacje przywódców grupy społecznej (etnicznej)*, „Studia Polonijne” 1983, t. 5, s. 45–59.

życia polonijnego nie odpowiada przedstawicielom najnowszej fali wychodźstwa polskiego. Oczekują oni nowoczesnych liderów – organizatorów charakteryzujących się dynamizmem i skutecznością działania.

Aktywność przywódcza „młodej” generacji Polek żyjących w Szwecji wiąże się często z potrzebą samorealizacji kobiet, które aktywnie uczestniczyły w pracy społeczno-politycznej w Polsce.

Młoda generacja Polonii utrzymuje, że organizacje, poza pełnieniem funkcji integracyjnej, powinny promować polskość w Szwecji poprzez aktywny udział w życiu społeczno-kulturalnym i politycznym kraju osiedlenia. Powinny reprezentować polskość w tym kraju, stanowić pozarządowe reprezentacje Polaków na obczyźnie. Tworzyć stowarzyszenia skupiające ludzi wychodzących naprzeciw wyzwaniom przemian cywilizacyjnych.

Kontrowersje wśród „starej” i „nowej” emigracji w Szwecji budzi oświata, a mianowicie tworzenie szkół polonijnych. Najnowsza emigracja wskazuje, że są one elementem opóźniającym procesy adaptacyjno-asymilacyjne imigrantów, który prowadzi do alienacji społeczno-kulturowej¹².

Za modelem szkół polonijnych opowiadają się nauczyciele, którzy nie znaleźli w Szwecji pracy odpowiadającej ich kwalifikacjom. Modelowi temu ulegają często rodzice, którzy w nowej rzeczywistości społeczno-kulturowej nie potrafią pomóc dzieciom w nauce. Są to najczęściej osoby o niskim wykształceniu, słabo znające język szwedzki.

Przedmiot kontrowersji w życiu emigracyjnym stanowi rola Kościoła rzymskokatolickiego. Polki identyfikują się z wyznaniem rzymskokatolickim, jednak zachowują dystans wobec regularności praktyk religijnych¹³. W mszach św. uczestniczą z okazji Bożego Narodzenia, Wielkanocy, Bożego Ciała. Czynią to w miejscowych świątyniach, choć władze kościelne dążą do zainteresowania ich parafiami personalnymi, skupiającymi Polaków w określonych miejscach, np. w Sztokholmie przy ulicy Bergsgatan 11. Oprócz pełnienia funkcji duszpasterskich Kościoł niesie posługę w zakresie życia społeczno-kulturalnego¹⁴. Duchowni najczęściej pochodzą z Polski, podtrzymują więzi narodowe, są oddani sprawom Polaków na obczyźnie.

Stosunek Polek zamieszkujących w Szwecji do oficjalnych władz polskich jest niechętny. Przyczyną tego jest najczęściej żal spowodowany przyczynami

¹² Por. „Studia Polonijne” 1983, t. 7; H. Olesiak, *Polska emigracja polityczna w RFN. Szkice z psychologii społecznej*, rozdz. 8, Düsseldorf 1987; T. Radzik, *Polska Macierz Szkolna Zagranicą 1953-1993*, Lublin 1995.

¹³ A. Chodubski, *Aktualne tendencje...*, op. cit., s. 67.

¹⁴ Por. „Studia Polonijne” 1979, t. 3; Z. Peszkowski, *ABC Polonii świata*, Orchard Lake Michigan 1985, s. 103–110; H. Olesiak, *Polska emigracja...*, op. cit., s. 84–113.

wychodźstwa poszczególnych jednostek lub ich rodzin¹⁵. Emigracja jest zjawiskiem cywilizacyjnym, często wyborem dobrowolnym, jednak Polacy, a szczególnie Polki, niechętnie stają się emigrantami. Decyzję o wychodźstwie podejmują najczęściej z konieczności, będącej konsekwencją warunków ekonomicznych czy społeczno-politycznych w Polsce; za rzeczywistość, która uniemożliwia im samorealizację, oskarżają oficjalne czynniki rządzące. Polki zamieszkujące w Szwecji starają się jednak utrzymywać poprawne kontakty z przedstawicielstwami dyplomatycznymi¹⁶.

W relacjach z organami władzy istotne znaczenie ma dostęp Polonii do mediów. „Stara” emigracja pozostaje przeciwna informowaniu szerokich kręgów społecznych o swojej odrębności narodowej. Najnowsza emigracja opowiada się za promowaniem życia polonijnego. Propaguje wydawanie czasopiśmiennictwa specjalistycznego dotyczącego różnych branż zawodowych, dostrzegając w tym dużą szansę propagowania polskości w Szwecji¹⁷.

Polki zamieszkujące w Szwecji, na tle wychodźstwa polskiego wyróżniają się nowoczesnością¹⁸. Wynika to z istnienia w tym kraju zorganizowanych instytucji imigracyjnych. Szwedzi dążą do stworzenia w kraju wieloetnicznej kultury imigrantów.

Największe skupiska polskie powstały w Sztokholmie (ok. 1,2 tys.), Göteborgu (ok. 0,5 tys.), Malmö (ok. 0,5 tys.), Lund (ok. 0,5 tys.). Każde z nich posiada własną specyfikę, np. Sztokholm odznacza się upolitycznieniem struktur organizacyjnych, Malmö – bogatym życiem społecznym i duchowym, Lund – aktywnymi kręgami publicystycznymi.

Nowoczesność w życiu polonijnym w Szwecji widoczna jest w strukturach organizacyjnych zbiorowości o charakterze religijnym, społecznym i kulturalnym. Ważną rolę odgrywały takie organizacje jak m.in. Szwedzko-Polskie Towarzystwo Naukowe, Towarzystwo Polsko-Szwedzkie, czy Związek Polaków w Malmö.

¹⁵ Por. A. Koprucki, W. Kucharski (red.), *Polacy w świecie...*, op. cit., cz. 3, s. 205–206.

¹⁶ T. Nowakowski, *Polacy w Szwecji. Słownik biograficzny emigracji polskiej w Szwecji*, Sztokholm 1992, s. 5–22; *Polacy w Szwecji po II wojnie światowej*. Materiały z sympozjum, Sztokholm 1992.

¹⁷ Por. Z. Kacpura, *Prasa Polonii i polskiej emigracji politycznej. Zarys monograficzny*, Warszawa 1975; M. M. Jelenkowski, *Prasa polonijna*, [w:] A. Koprucki, W. Kucharski (red.), *Polacy w świecie...*, op. cit., cz. 3, s. 111–157; T. Nowakowski, *Polacy w Szwecji ...*, op. cit., s. 17–22.

¹⁸ Por. T. Nowakowski, *Polacy w Szwecji ...*, op. cit.; *Polacy w Szwecji po II wojnie światowej...*, op. cit.; E. Michalik, *Polonia szwedzka*, „Forum Polonijne” 1995, nr 2, s. 16–17; J. Och, *Swoistość zbiorowości polonijnej w Szwecji*, [w:] *Meandry cywilizacyjne, kwestie narodowościowe i polonijne*, Toruń 1996, s. 155–159; A. N. Uggla, *Polacy w Szwecji w latach II wojny światowej*, Gdańsk 1996.

Polonia szwedzka dysponuje szeroką gamą tytułów piśmienniczych. Wśród najbardziej znanych znajdują się: „Biuletyn Informacyjny” Stowarzyszenia Kombatantów Polskich, „Wiadomości Polskie” Rady Uchodźstwa Polskiego, „Głos Lwowa” Koła Lwowian, „Jedność” Polskiego Związku Byłych Więźniów Politycznych, „Biuletyn Socjalistyczny” Polskiej Partii Socjalistycznej. Miesięcznik „Polonia” jest adresowany do szerokich kręgów społecznych. Pisma ukazują się w języku polskim i szwedzkim¹⁹.

Polonia szwedzka różni się od zbiorowości polskich w innych krajach zachowaniem własnej odrębności. Liczni jej przedstawiciele mieszkają tu od kilku pokoleń, a mimo to uważają się za emigrantów. Nie ogranicza to ich praw w kraju osiedlenia. Takie postawy postrzegane są jako modelowe we współżyciu grup narodowych w obcych państwach²⁰.

Zbiorowości polonijne nie są enklawami czystej polskości odizolowanymi od wpływów miejscowego środowiska społecznego. Nie są też skupiskami zasymilowanymi przez te środowiska, gdyż wówczas nie można byłoby ich traktować jako środowiska polonijne. Zbiorowości te mają odrębną specyfikę kulturowo-etniczną, która powstaje w trakcie przebiegu asymilacji kulturowej i stanowi o ich odrębności w stosunku do starej oraz nowej ojczyzny.

Przebieg procesu adaptacji jest determinowany, m.in. wielkością zbiorowości. Istnieje większe prawdopodobieństwo, że mała (liczebnie) zbiorowość zostanie zasymilowana przez większą, niż na odwrót. Szybciej asymilują się ze Szwedami Polki, mieszkające, np. w Sztokholmie, gdzie są otoczone ludźmi, kulturą, językiem, instytucjami, niż te kobiety, które zamieszkały w niewielkich pod względem zaludnienia miejscowościach, szczególnie na północy Szwecji, gdzie kontakty międzyludzkie są utrudnione, chociażby ze względu na duże odległości pomiędzy sąsiadami. Wynika to z ogólnej niskiej gęstości zaludnienia na tych terenach.

Szybkość procesu adaptacji jest odwrotnie proporcjonalna do wielkości poziomu różnic kulturowych (również religijnych i językowych) między daną grupą a adaptującym ją społeczeństwem. Ponieważ kultura jest zjawiskiem złożonym, proces adaptacji może przebiegać nierównomiernie. Łatwiej przebiega asymilacja w sferze norm i wartości etycznych, niż w sferze religijnej. Prawdopodobnie to tłumaczy fakt, że proces asymilacji emigracji wiejskiej w krajach osiedlenia przebiega wolniej, niż emigracji inteligencji, czy ogólnie – pochodzącej z okręgów miejskich, która wykazuje dużą zdolność przystosowywania się do nowych warunków, integrowania się z nowym środowiskiem i asymilacji.

¹⁹ A. Chodubski, *Aktualne tendencje...*, op. cit., s. 75.

²⁰ E. Later-Chodyłowa, *Polonia w krajach...*, op. cit., s. 627.

Kultura środowisk wiejskich jest partykularna, nacechowana tradycjonalizmem. Ludność wiejska ma trudności asymilacyjne nawet w procesie wewnętrznej migracji urbanizacyjnej. Trudności te nasilają się w emigracji zagranicznej, związanej często z radykalną zmianą środowiska i warunków życia.

Polki, przyjeżdżając do Szwecji przystosowują się do nowego społeczeństwa poprzez adaptację z elementami jego struktury klasowo-warstwowej, określonymi pod względem rasy, języka, kultury i religii. Strukturalna asymilacja pozwala zlokalizować miejsca, w których społeczeństwo szwedzkie wchłania emigrację z Polski pod względem strukturalnych cech charakterystycznych dla obu stron. W ten sposób tłumaczone jest zjawisko stosunkowo szybszego adaptowania się kobiet lepiej wykształconych, pochodzących ze miejskich środowisk inteligenckich, niż osób bez wykształcenia, kwalifikacji i zasobów materialnych. Polki wymienione w pierwszej grupie uzyskują w Szwecji satysfakcjonującą je pozycję zawodową i towarzyską.

Identyfikacja emigrantek z Polski ze środowiskiem polonijnym w Szwecji wynika z akceptacji własnego pochodzenia, uznania go za pewną pozytywną wartość, którą się kultywuje, ale jest bardziej punktem odniesienia niż obowiązującą formułą życia.

Zakończenie

Analizując procesy migracyjne, zauważa się wzrost liczby małżeństw zawieranych między partnerami różnych narodowości. Fakt, że na terytorium Unii Europejskiej zatrudnionych jest kilkanaście milionów migrantów, a setki tysięcy studentów, praktykantów i artystów spędzają długi okres swojego życia w innym kraju, sprawia, że pojęcie tzw. „globalnej wioski” przestaje być pojęciem z dziedziny mediów, a binacjonarne związki stają się naturalną konsekwencją przemieszczania się ludności.

Według szacunków *Statistiska centralbyrån* (SCB) z siedzibą w Örebro, 14% wszystkich zawieranych w Szwecji małżeństw stanowią małżeństwa mieszane, co oznacza, że co siódme jest zawierane przez partnerów różnych narodowości. W przypadku takich miast, jak Malmö, Göteborg, czy Sztokholm, ich odsetek sięga 22% ogółu małżeństw.

Osoby legitymujące się polskim pochodzeniem stanowią wysoki odsetek pośród par tworzących mieszane związki małżeńskie. W latach 90. odbyło się w Szwecji 13 tysięcy ślubów polsko-szwedzkich. Według danych CSB z 2000 r. liczba takich małżeństw przekroczyła 2,5 tysiąca. Istotny wydaje się procentowy udział partnerów z danego kraju w ogólnej liczbie migrantów danej narodowo-

ści, czyli określenie, jak wysoki odsetek migrantów z danego kraju stanowią osoby, które zawarły związek małżeński z obywatelem Szwecji. W zestawieniu takim Polacy, a w szczególności Polki, znaleźli się na piątym miejscu (za Duńczykami, Norwegami, Finami, obywatelami Bośni oraz byłej Jugosławii). Liczba Polaków (Polek) decydujących się na ślub ze Szwedką (Szwedem) stanowi 3% wszystkich żyjących w Szwecji osób z polskim obywatelstwem.

Polskie czynniki oficjalne są zainteresowane zachowaniem związków z ojczyzną przez obywateli zamieszkujących za granicą; sprzyjają rozwiązaniom, w których nie muszą oni zrzekać się obywatelstwa polskiego w chwili przyjęcia nowego kraju imigracji. Polki rezygnują często z polskiego paszportu, jednak dzieci urodzone ze związków Polek ze Szwedami otrzymują podwójne obywatelstwo.

Mimo istnienia wielu ogniw sympatii i zrozumienia między Polakami i Szwedami, zauważa się istotne różnice kulturowe; są one ważną barierą w funkcjonowaniu małżeństw polsko-szwedzkich. Wyrażają się nie tylko w sferze duchowej, ale i socjalno-bytowej, m.in. w preferowanym rodzaju mieszkań, czy wykorzystywanych środkach transportu.

Istotnym elementem determinującym rozumienie, poszanowanie i odmiennosc kulturową stron jest poziom wykształcenia.

Różnice postaw, wartości, zachowań determinują funkcjonowanie mieszanych związków małżeńskich. Obserwuje się je, np. w sferze świąteczno-kulinarnej. Dla Polaków ważne jest tradycyjne spożywanie kolacji wigilijnej. Menu składa się zwykle z dwunastu potraw, nie podaje się wtedy mięsa, przygotowuje się dodatkowy talerz dla tzw. „niespodziewanego” gościa. Przestrzeganie zwyczaju ma duże znaczenie w polskich rodzinach. W Szwecji natomiast spożywa się obiad wigilijny; składa się on z kilku rodzajów marynowanych śledzi, pasztetu z wątróbki i wędzonej kiełbasy. Świętowanie Bożego Narodzenia ujawnia wyraźny kontrast pomiędzy kulturami Polski i Szwecji. Podobnie w czasie innych świąt i obchodów ujawniają się istotne różnice w obu kulturach. Polacy nie obchodzą święta raków, ani nocy Walpurgii. Są przywiązani do tradycji, zachowują np. post w Wigilię Bożego Narodzenia oraz w Wielki Piątek przed Wielkanocą, jedzą pączki w tłusty czwartek, a w ostatnim dniu karnawału – śledzie.

Polka, wyjeżdżając na stałe do Szwecji w celu założenia rodziny, staje przed koniecznością poznania nowego języka, kuchni, zwyczajów świątecznych i towarzyskich. W Szwecji istnieją ścisłe kanony dotyczące przyjmowania gości, podawania potraw i podziękowań za gościnę. Szwedzi niechętnie przyjmują obcych do swojej wspólnoty, dlatego nie jest łatwo poznać i przyswoić sobie ich kulturę.

Warunki klimatyczne zbliżone do panujących w Polsce powodują, że Polacy dobrze adaptują i integrują się w południowych regionach Szwecji, np. w Blekinge i Skanii.

Osoby, które decydują się na zamieszkanie w Szwecji, kierują się też okolicznością możliwości podtrzymywania kontaktów z Polską jako krajem wychodźstwa.

Od 1995 r. szwedzka polityka ekonomiczna jest powiązana z założeniami Unii Europejskiej. Kraj nie przystąpił do europejskiej wspólnoty monetarnej. Jednym z najważniejszych zadań polskiej polityki gospodarczej jest – oprócz skrócenia dystansu rozwojowego do krajów wysoko rozwiniętych – przystosowanie procesów restrukturyzacyjnych, dostosowanie gospodarki do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej. Szwecja wspiera w tym zakresie Polskę. Z członkostwem Polski w Unii wiąże się możliwość swobodnego wyboru przez obywatela miejsca zamieszkania, pracy, edukacji, a także uczestnictwa w życiu społeczno-kulturalnym, artystycznym, naukowym itp.

Istotną barierą w życiu adaptacyjnym i integracyjnym Polaków są ograniczone kontakty towarzyskie, zwłaszcza w północnej części Szwecji, gdzie gęstość zaludnienia jest niewielka; nierzadko odległość między domami wynosi kilka kilometrów.

W okresie powojennym kontakty Polski i Szwecji rozwijały się pomyślnie zarówno na płaszczyźnie politycznej, jak i gospodarczej, naukowej oraz kulturalnej. Charakterystyczny był odpływ Polaków do Szwecji w latach 1956–1968; emigracja ta wynosiła rocznie ok. 245 osób. W wyniku kampanii antysemickiej oraz zamieszek politycznych w marcu 1968 r. wyemigrowało tam ok. 2500 osób pochodzenia żydowskiego. Byli to w znacznej części ludzie młodzi, wykształceni. Stali się oni w Szwecji znaczącym elementem polskiego środowiska artystycznego, kulturalnego i naukowego. W 1977 r. otwarto konsulats generalny w Gdańsku. W latach 80. społeczeństwo szwedzkie udzielało poparcia akcji wolnościowej prowadzonej przez Niezależny Samodzielny Związek Zawodowy „Solidarność”. Wprowadzenie w Polsce stanu wojennego było okolicznością przyznania obywatelom polskim, znajdującym się na terenie Szwecji, prawa ubiegania się o pozwolenie na stały pobyt. Z możliwości tej skorzystało ok. 3000 osób. Polacy byli wyróżniani przez instytucje Szwecji nagrodą Nobla. W 1980 r. otrzymał ją Czesław Miłosz, w 1983 r. – Lech Wałęsa, a w 1996 r. – Wisława Szymborska.

Dziedzictwo przeszłości ujawnia w stosunkach między Polską a Szwecją ogniwa przyjaźni i niezgody. Wojny szwedzko-polskie od XVII do XVIII w. spowodowały ukształtowanie się negatywnych mitów i stereotypów, które utrwalala literatura piękna. (Między innymi Henryk Sienkiewicz ukazał najazd

Szwedów na miejsce kultu religijnego Polaków, jakim jest Jasna Góra w Częstochowie). Na przestrzeni dziejów ujawniały się liczne ogniwa wzajemnej pomocy i współdziałania między stronami. Ważną wymowę polityczną miały: powiązania dynastyczne wyrażające się w zawieraniu związków małżeńskich między panującymi i ich rodzinami; udzielanie uchodźcom azylu politycznego i schronienia; związki i oddziaływania w sferze życia kulturalnego, artystycznego, naukowego. W pamięci Polaków pozostaje pomoc udzielona przez Szwedów w obliczu zagrożenia egzystencjalnego w czasie II wojny światowej, m.in. w marcu 1945 r. transportami Szwedzkiego Czerwonego Krzyża przywieziono do Szwecji więzionych w niemieckich obozach koncentracyjnych obywateli państw skandynawskich; wśród ok. 20 000 osób było 7200 Polaków, głównie kobiety.

Polki zamieszkujące w Szwecji, mimo wysokiego stopnia adaptacji i integracji, zachowują wyraźną odrębność narodową, pozostają otwarte na przemiany cywilizacyjne w wymiarze materialno-bytowym, jak i w stosunkach społeczno-politycznych; akceptują rozwój tendencji uniwersalistycznych współczesnego świata, przy jednoczesnym zachowaniu odrębności wartości kultury polskiej jako elementu współtworzącego uniwersalizm.

Obraz życia społecznego Polek w Szwecji egzemplifikuje nowy styl ładu rodzinnego, stosunek do pracy oraz przemiany zachodzące w świadomości społecznej i politycznej. Najczęściej małżeńskie związki polsko-szwedzkie zawierane są przez młode kobiety, pochodzące głównie z małych miejscowości i wsi, legitymujące się wykształceniem średnim; ich małżonkowie – Szwedzi są zwykle osobami starszymi, mieszkającymi w małych miejscowościach, najczęściej w północnej części kraju. W związkach tych pierwszym ogniwem nieporozumień jest sfera komunikacji językowej. Istotne bariery adaptacyjno-integracyjne wynikają jednak przede wszystkim z odmienności tożsamości kulturowej obu stron. Po przeprowadzeniu rozwodu Polki nie decydują się na powrót do kraju wychodźstwa. W Szwecji bowiem, od chwili otrzymania prawa stałego pobytu korzystają z systemu opieki społecznej.

Na podstawie badań ankietowo-kwestionariuszowych przeprowadzonych pod koniec lat 90. można sformułować spostrzeżenia uogólniające:

1. Różnice kulturowe pomiędzy Polakami a Szwedami są fundamentalną barierą w tworzących się między nimi małżeństwach mieszanych; bariera ta powoduje niemal powszechny rozpad tych związków małżeńskich w krótkim czasie.
2. Mimo otwartości Szwedów na tworzenie się małżeństw mieszanych, w ich urzeczywistnianiu okazują się konserwatywni, pielęgnują swą odrębność, „zamknięte” zwyczaje i obyczaje. Wyraża się to, m.in. w sferze językowej. Żony cudzoziemki muszą komunikować się w ich języku,

3. Im staranniej wykształcone są polskie kobiety, tym większa ujawnia się trwałość związków małżeńskich ze Szwedami. Urzeczywistniają one proces amalgamacji kulturowej, polegający na mieszaniu elementów kulturowych różnych kultur, a w tym tradycji i obrzędów oraz na tworzeniu nowego systemu kulturowego. Dominacja kulturowa wynika albo z atrakcyjności ujawniającego się sposobu życia, bądź siły ekonomicznej; nierzadko pojawia się też konflikt kulturowy, czyli niechęć do dyktowanych sposobów życia,

Model życia rodzin mieszanych ujawnia silne stany ryzyka. Urzeczywistnia się ciągła niepewność, a tym samym syndrom nieufności, zastępowania zaufania osobistego przez instytucjonalne. Charakterystycznym zjawiskiem staje się akceptacja dyskursu kryzysu, czyli akcentowanie negatywnych skutków zmian, głównie niezamierzonych i nieoczekiwanych, w różnych dziedzinach życia społecznego. Zwraca się też uwagę na dyskurs postępu – wskazuje się korzystne okoliczności i następstwa zmian społecznych wychodzących naprzeciw poprawie, doskonaleniu życia społecznego.

W obrazie mieszanych małżeństw zauważa się małą liczbę związków zawartych przez polskich mężczyzn w stosunku do zawieranych przez kobiety. W 2000 r. zawarto ok. 200 związków typu Szwedka – Polak, a ok. 2216 związków pomiędzy Szwedami a Polkami; w ogóle 87% małżeństw polsko-szwedzkich stanowią związki zawarte przez Szwedów z Polkami.

Przewaga kobiet w grupie cudzoziemców zawierających związki małżeńskie z obywatelami szwedzkimi nie jest zjawiskiem charakterystycznym dla wszystkich narodowości; jest ona widoczna zwłaszcza w społecznościach państw Europy Środkowej i Wschodniej. Wobec masowości zjawiska tworzy się w tych krajach międzynarodowe agencje matrymonialne. Udział kobiet w małżeństwach binacjonarnych jest w tzw. „krajach eksportu matrymonialnego” kilkakrotnie wyższy od udziału mężczyzn.

Jedną z głównych przyczyn zainteresowania kobietami – cudzoziemkami w Szwecji jest wysoki stopień wyemancypowania miejscowych kobiet i jednocześnie tzw. zapóźnienie cywilizacyjne, stan odczuwalny w wielu krajach świata, a w tym w Europie Środkowej i Wschodniej. Bezrobocie i brak perspektyw rozwojowych są często czynnikami decydującymi o wychodźstwie, a w tym o zawieraniu mieszanych pod względem etnicznym małżeństw.

Szczególną instytucją są pod tym względem agencje matrymonialne, których rynkowa działalność kształtowana jest przez prawa popytu i podaży. Zainteresowanym kobietom przedstawiane są zwykle jedynie pozytywne strony życia w Szwecji. Zjawiska negatywne, jak problemy w komunikacji społecznej (nieznajomość języka szwedzkiego), konieczność przystosowania się do nowego,

odmiennego środowiska psychospołecznego, pomija się. Wśród pozytywnych cech Polek wymienia się ich oddanie i przywiązanie do rodziny.

Kobiety zawierające małżeństwa ze Szwedami na ogół nie mają jeszcze 30 lat, natomiast ich partnerzy najczęściej przekraczają 50. rok życia.

System regulacji prawnych zarówno ogranicza, jak i przyczynia się do wzrostu zawierania mieszanych małżeństw etnicznych. Legalny pobyt cudzoziemca w Szwecji wymaga przedstawienia wielu zaświadczeń i dokumentów, m.in. w celu uzyskania świadczeń socjalnych, a najprostszym sposobem ich otrzymania jest zawarcie związku małżeńskiego z obywatelem Szwecji.

Summary

Migration stimulators in functioning of Polish-Swedish marriages

The purpose of this dissertation is to try to show how Polish-Swedish families come into being, how they function, what is the cultural environment in the context of national identity and the heritage of development of Polish-Swedish contacts.

The research hypothesis in the dissertation is the claim that human migration is a civilisation phenomenon and that ethnically mixed marriages are embedded in the process, while mixed Polish-Swedish marriages show that in reality the marriages are strongly determined by the cultural identity (including but not limited to tradition) of both parties and pursuance of social policy by the state and various political organisations.

The applied research methods have been taken from political science research. Of high significance was the system method. The picture of the Polish community permanently living in Sweden has been considered as one system (structural wholeness), where various elements are connected, interlinked at many levels and have an impact on one another.

The basic research technique in the research procedure was analysis of the source materials and literature on Sweden's cultural identity and on phenomena and processes concerning occurrence and functioning of mixed Polish-Swedish marriages.